

Kroniek Sint Aegten

Erfgoedcentrum Nederlands kloosterleven

Ten Geleide

Met deze Kroniek informeren we u over de gedachtevorming binnen het erfgoedcentrum met het oog op de concrete invulling van publieksactiviteiten. Verder vindt u, zoals gebruikelijk, een overzicht van de activiteiten in het afgelopen kwartaal. En met een item uit onze collectie wensen we u graag een Zalig Kerstfeest en alle goeds voor het nieuwe jaar!

Commissie Kloosterleven

Klooster Sint Aegten bewaart niet alleen erfgoed, maar wil dit ook toegankelijk maken. De geschiedenis en de bezieling van kloosterlingen in Nederland overdragen aan volgende generaties, dat was van meet af aan een belangrijk motief voor de oprichting van het erfgoedcentrum. Aan het begin van dit jaar gaven de stichtingsbesturen aan de Commissie Kloosterleven de opdracht om deze doelstelling nader uit te werken. De commissieleden - Victima de Klijn, Otto Lankhorst, Jan Peters, Cor Rademaker en ondergetekende - zijn aan de slag gegaan met de vragen 'Wat willen we overdragen?' en 'Hoe gaan we dat doen?'

Geschiedenis en bezieling

In de eerste bijeenkomst kwam al de vraag naar voren of er, bij zoveel historische vormen van kloosterleven, wel sprake is van een gemeenschappelijke bezieling. Ligt er aan al die verschillende vormen een vergelijkbare intentie ten grondslag? Kent het kloosterleven aspecten die altijd aanwezig zijn en

die telkens in eigentijdse vormen gestalte krijgen? We besloten deze vraag toe te passen op in het oog springende kenmerken van kloosterleven en behandelde achtereenvolgens: het besluit om in te treden, het gemeenschapsleven, het onderscheid tussen actieve en beschouwende kloostergemeenschappen, gebedsleven en devoties, belangrijke spirituele stromingen, de geloftes, de werkzaamheden van orden en congregaties enz.

Om een indruk te geven van de aanpak van de commissie vindt u hieronder - in een notendop - hetgeen we bespraken over de drie kloostergeloftes: armoede, gehoorzaamheid en zuiverheid. Deze geloftes vormen al eeuwenlang een centraal element in verhandelingen over het kloosterleven, evenals een belangrijk onderdeel van de formele toetreding tot een kloostergemeenschap, de professie. De commissie bekeek hoe de geloftes in de loop van de geschiedenis vorm kregen, of er aan die verschillende vormen een gemeenschappelijke intentie ten grondslag ligt, en of die intentie ook vandaag de dag betekenis kan hebben.

Kloostergeloftes

We hebben eerst alle ons bekende motieven voor de geloftes op een rij gezet. Iedere gelofte is in het verleden onderbouwd met aanbevelingen uit het Nieuwe Testament. De gelofte van armoede wordt bijvoorbeeld verbonden met aansporingen van Jezus om bezittingen van de hand te doen en te streven naar een schat in de hemel (Lc. 12, 33 en Lc. 18, 22). De gelofte van zuiverheid vindt in de traditie zijn

Novicen leggen de eerste geloftes af (Zusters van Julie Postel, 1957)

wortels in Mt. 19, waar wordt gesproken over mensen die zichzelf onhuwbaar maken met het oog op het koninkrijk van God. En voor de gelofte van gehoorzaamheid wordt vaak verwezen naar Mt. 7, 21: alleen degene die handelt naar de wil van de hemelse Vader zal het koninkrijk binnengaan. Dat de wil van de hemelse Vader lijkt op die van de kloosteroverste licht men o.a. toe met Lc. 10, 16: “Wie naar jullie luistert, luistert naar mij, en wie jullie afwijst, wijst mij af. En wie mij afwijst, wijst hem af die mij gezonden heeft.” In de klassieke theologie werd een verschil gemaakt tussen bijbelse *geboden*, met een verplichtend karakter voor iedere christen, en bijbelse *raden* (raadgevingen), die kloosterlingen vrijwillig kozen als een vorm van bijzondere inzet.

Alle drie geloftes zijn eveneens gemotiveerd in termen van navolging van Jezus van Nazareth. Joannes Zwijsen schrijft bijvoorbeeld in de *Bijzondere regelen* voor de Zusters van Liefde over de gelofte van armoede: “In de armoede... zullen de Zusters trachten te eeren en na te volgen Hem, wien Hemel en Aarde ten dienste staan, die tot Zijne Moeder eene arme Maagd, tot Zijnen Voedstervader eenen handwerksman, tot Zijne wieg eene krib, tot Zijn doodbed een kruis gekozen heeft, en die, tijdens Zijnen wandel op aarde, geene vaste woonplaats had, en zelfs geen kussen bezat om Zijn hoofd daarop te laten rusten” (Tilburg, 1847). Op vergelijkbare manier zijn ook gehoorzaamheid en ongehuwd leven met het doen en laten van Jezus zelf verbonden.

In de loop van de geschiedenis vinden we ook minder bijbelse toelichtingen bij de geloftes, met een ideëel of functioneel karakter. Zo wordt armoede gemotiveerd als de onthechting van aardse verlangens en gerichtheid op het geestelijk leven, maar ook als het afzien van persoonlijke bezittingen ten gunste van de goede verstandhouding binnen de gemeenschap. Oog in oog met welvaartsverschillen beschouwt men armoede als vorm van solidariteit met degenen die buiten de boot dreigen te vallen. En recentelijk zijn daar nog bij gekomen armoede als relativering van de consumptiedrang en verspilling in onze samenleving, en als goed rentmeesterschap over de aarde die we beheren.

De gelofte van zuiverheid is beschreven als onverdeelde toewijding aan God, als voorafspiegeling van het leven in het hiernamaals, maar ook als een levens-

wijze die een grotere of andere beschikbaarheid met zich meebrengt dan een huwelijk. En gehoorzaamheid tenslotte is gemotiveerd als het opdragen van de eigen wil aan Gods wil, maar ook als levenswijze om een gemeenschap goed te laten functioneren en elkaar te verstaan.

Idealen en vormgeving

De commissie heeft zich vervolgens afgevraagd welke idealen er ten grondslag liggen aan de historische vormen en motieven voor de kloostergeloftes, die we nu vaak als tijdgebonden ervaren, hetgeen tot het volgende schema leidde:

Gelofte	Historische vormen	Ideaal
Armoede	Verzaken aan aardse genoegens, afzien van privé eigendom, alles gemeenschappelijk bezitten, delen met wie het minder goed hebben.	Goederen naar waarde schatten en op een juiste manier gebruiken.
Zuiverheid	Geen affectieve of exclusieve relaties, geen seksualiteit, negeren van het lichaam, negeren van een relatie met een ‘hemelse bruidegom’.	Leven met een onverdeeld hart, belangeloos handelen, anderen respecteren in hun mogelijkheden en wensen.
Gehoorzaamheid	Zonder bezwaar te maken de opdrachten van leidinggevenden uitvoeren.	Gehoor geven aan wat het leven van je vraagt.

Wat dan meteen opvalt, is dat de idealen die aan de geloftes ten grondslag liggen - en die we kort en bondig hebben samengevat als “goed omgaan met goederen, met anderen en met jezelf” - geen exclusieve aangelegenheid van kloosterlingen zijn. Als idealen zijn de geloftes niet voorbehouden aan kloosterlingen, maar hebben ze eerder een universeel karakter. Bovendien zijn ze onlosmakelijk met elkaar verbonden, een conclusie die ook werd getrokken door de auteurs die in het verleden over de geloftes schreven. In het christelijke kloosterleven worden idealen verwoord in termen van navolging van Jezus en aanspo-

ringen uit het evangelie, de centrale referentiekaders. Dat kloosterlingen de geloftes niet alleen beléven maar ook expliciet onder woorden brengen, kan worden begrepen vanuit het doel van hun levenswijze: in denken, doen en verwoorden richten zij zich op de betekenis van het menselijk bestaan, op zinvol leven, benoemd met “leven voor God”.

Een voor de hand liggende vraag kwam bij de commissieleden naar voren: als niet de geloftes kenmerkend zijn voor het kloosterleven, waarop is de keuze voor een klooster dan wél gebaseerd? We zochten het antwoord op deze vraag in verschillende richtingen: specifiek *religieuze* interesse, de aantrekkingskracht van een *gemeenschap* dan wel vertegenwoordigers daarvan, en de *werkzaamheden* die een orde/congregatie verricht(te).

Het verhaal van het erfgoedcentrum

Vergelijkbaar met de kloostergeloftes besprak de commissie andere opvallende kenmerken van het kloosterleven, waardoor we steeds beter gaan zien wat het eigene is van het erfgoedcentrum in St. Agatha: wat we bewaren, toegankelijk maken en aan belangstellenden te vertellen hebben. Het voorbeeld van de kloostergeloftes maakt duidelijk dat het mogelijk is om historische vormen en motieven te benoemen, te respecteren, en tegelijkertijd in een breder kader te plaatsen. Oude wereldbeelden brachten hun eigen vormen voort, maar hoeven niet enkel en alleen een ‘wonderlijke wereld’ te vertegenwoordigen: de oude vormen kunnen worden verbonden met algemeen menselijke idealen. Dit inzicht heeft inmiddels geleid tot een eerste opzet voor de tentoonstelling die in de komende jaren zal worden ingericht op de zolderverdieping. We zullen u in volgende kronieken zeker op de hoogte houden van de plannen voor de publieksinrichting van Klooster Sint Aegten. > *Marga Arendsen*

Uit de collectie

In het afgelopen kwartaal ontvingen we van zuster Gertruud Padberg (Congregatie “De Voorzienigheid”) een fraai prentenboek: *Luistert naar Hem*. Het is bedoeld om de ouders - volgens de

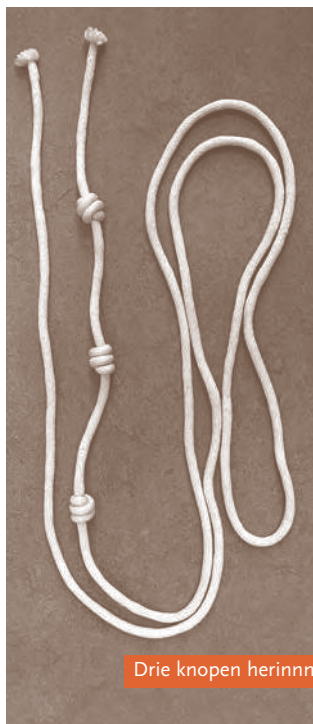

Kerstmis

omslag van het boek vooral de moeders - te helpen bij de voorbereiding op de eerste communie van hun kleintjes. Terwijl het kind naar de platen kijkt, vertelt moeder over wat het kind ziet.

Luistert naar Hem hoort in onze bibliotheek thuis, omdat het tot stand kwam uit de samenwerking tussen twee religieuzen. P.J.M. Logger (1899-1981) schreef onder zijn kloosternaam broeder Berthilo de teksten. Hij trad in 1919 in bij de onderwijscongregatie van de Broeders van Maastricht. De prenten zijn gemaakt door de franciscaanse pater Humbert Randag (1895-1965), die teken- en schilderlessen had gevolgd op de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten te Amsterdam. Hij tekende niet alleen, maar maakte ook muurschilderingen en glas-in-loodramen in kerken. Zoals de meeste uitgaven van de Broeders van Maastricht verscheen *Luistert naar Hem* bij Uitgeverij Malmberg in Den Bosch, voor het eerst in 1949 met herdrukken tot 1954.

De nieuwe aanwinst heeft in de studiezaal een plekje gekregen binnen de rubriek catechismussen. Volgens de omslag is het boek eveneens bedoeld als prentenboek bij de *Eerste Catechismus*, die door de katholieke schooljeugd van vóór Vaticanum II uit het hoofd moest worden geleerd. De overdracht van het geloof gebeurde op school en thuis veelal met hulp van boeken door religieuzen geschreven, en het prentenboek van pater Randag en broeder Berthilo is daar een fraai voorbeeld van.

Drie knopen herinneren aan de drie geloftes (Clarissen-Capucinessen)

Ontmoetingsdag 16 november

De afgebeelde prent toont de geboorte van Jezus (onder), als onderdeel van de les waarin de kinderen leren dat - door zijn leven op aarde - alle mensen weer in de hemel kunnen komen (boven): "God de Vader strekt zijn armen uit... Kom maar! Jullie zijn weer mijn kinderen en mijn vrienden." > *Otto Lankhorst*

Kwartaaljournaal

- ▶ Op 2 oktober verzorgden Marga Arendsen en Olga Minkema een presentatie over het erfgoedcentrum voor de zusters Franciscanessen van de H. Elisabeth in Breda, bij gelegenheid van het 25-jarig

Algemene vergadering 11 december

Colofon

Deze kroniek wordt uitgegeven door de stichtingen
Erfgoed Nederlands Kloosterleven en Sint Aegten
ISSN: 1872-5260

Redactie:

M. Arendsen, J. Arts, O. Lankhorst,
C. Rademaker scc, J. Wijnen ofmCap

Adres:

Kroniek Sint Aegten
Kloosterlaan 24
5435 XD St. Agatha
Tel. 0485 - 31 10 07
E-mail: info@kloostersintaegten.nl
Website: www.kloostersintaegten.nl

Logo: F. Bull osc

Ontwerp, lithografie en druk:
Drukkerij Tielen bv, Boxtel

jubiläum van zr. Lioba Bastiaanse als kloosterarchivaris.

- ▶ Op 3 oktober bezochten Marga Arendsen en Agnes Hoefakker het congres 'Stilte, verbondenheid en bezieling' over de spiritualiteit van kloosterlingen, georganiseerd door de KNR en Zin in Werk in Nijmegen.
- ▶ Op 19 oktober werd er archiefmateriaal van de zusters Clarissen-Capucinessen overgebracht van Someren naar St. Agatha.
- ▶ Op 16 november was er een zeer geslaagde ontmoetingsdag van ca. 45 personen die zijn betrokken bij de geschiedschrijving over orden en congregaties. De dag werd georganiseerd door Stichting Echo, voor de tweede keer in samenwerking met het erfgoedcentrum in St. Agatha.
- ▶ Op 20 november kwam het archief van de Redemptoristinnen van Sambeek naar St. Agatha.
- ▶ Op 4 december bezochten Marga Arendsen en Otto Lankhorst in Vught de presentatie van de film die werd gemaakt bij gelegenheid van het 175-jarig jubileum van de Zusters van Liefde in Tilburg.
- ▶ Op 11 december vond de jaarlijkse algemene vergadering plaats van het Dienstencentrum Kloosterarchieven en de stichting Erfgoed Nederlands Kloosterleven, waaraan bijna 100 religieuzen deelnamen.
- ▶ Op 19 december bezoeken ca. 30 tweedejaars geschiedenisstudenten van de Radbouduniversiteit - onder leiding van prof. dr. Marit Monteiro - het erfgoedcentrum, om zich ter aanvulling van colleges te informeren over kloosterleven in Nederland.
- ▶ Op 19 december vergaderen ook de gezamenlijke stichtingsbesturen, waarbij met name de plannen voor 2008 worden besproken. Na afloop treffen zij medewerkers en vrijwilligers in een Kerst-bijeenkomst.
- ▶ In het derde kwartaal bezochten, naast de bijeenkomsten die reeds genoemd werden, 260 personen het erfgoedcentrum voor een rondleiding en ontvingen we 22 onderzoekers in de studiezaal.

